

Çeçenistan'ın Unutulan Hikâyesi ve Kadırov Ailesi

Tarih boyunca birçok kez isim değiştiren Çeçen toprakları, 5 Aralık 1936'da Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyeti olarak adlandırılmıştır. Sovyetler Birliği dağılma sürecini yaşarken Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyeti de Kasım 1990'da bağımsızlığını, Mayıs 1991'de ise egemenliğini ilan etmiştir. Bu süreç içerisinde İnguşetya, Çeçenistan'dan ayrılıp Rusya'ya katıldığı için yeni devletin ismi "Çeçen İçkerya Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir.[1]

Aralık 1994'den Ağustos 1996'ya kadar süren 1. Çeçen Savaşı sırasında Rus ordusu, asker sayısı, silah gücü ve hava kuvvetleri açısından çok daha üstün bir konumda olmasına rağmen Çeçen mücahitlerinin başarılı direnişi Rusya'ya ağır kayıplar yaşatmıştır. Özellikle Çeçenlerin dağlık bölgelerdeki etkinlikleri ve düz araziye yaptıkları ani baskınlar Rus ordusunu psikolojik olarak yıpratmıştır. Çeçenlerin Rus Ordusu'na karşı sağladığı üstünlük ve bir geçiş dönemi içerisinde bulunan Rus kamuoyunun savaş karşıtı tutumu 1996 yılında iki taraf arasında bir ateşkes anlaşmasının imzalanmasını sağlamıştır. Rusya Federasyonu, "Hasavyurt Anlaşması" ile Çeçenlerin bağımsızlığının aşamalı olarak tanınacağını kabul etmiştir.[2] Çeçenler savaştan galip çıksa da nüfusun önemli bir bölümü hayatını kaybetmiş, çok sayıda Çeçen de mülteci durumuna düşmüştür. Başkent Grozni başta olmak üzere birçok şehir yaşanmaz hale gelmiştir. Rusya Federasyonu ise hem ekonomik kriz hem de Çeçenlerin direnişi ile büyük bir prestij kaybı yaşamıştır.

Vladimir Putin'in 1999 yılının Ağustos ayında Rusya Federasyonu Başbakanı, Mayıs 2000 tarihinde de Devlet Başkanı olmasıyla birlikte Moskova'nın Çeçen politikası da değişikliğe uğramıştır. 1999 yılından itibaren Rus şehirlerinde meydana gelen, pek çok bombalı saldırının sorumlusu olarak Çeçenleri gösteren Rusya Federasyonu[3] başkent Grozni'yi ele geçirmiştir. Putin, askeri olarak bölgede hâkim olduktan sonra Çeçen İçkerya Devlet Başkanı'nı tanımadıklarını duyurmuş ve Haziran 2000 tarihinde kendi kurduğu Çeçen yönetiminin başına Ahmet Hacı Kadırov'u devlet başkanı olarak atamıştır.[4]

Asırlardır İslam topraklarını işgal ederek büyüyen Rusya'ya karşı direnişin sembolü haline gelmiş Çeçenistan'da bağımsızlık yanlıları ile tek başına mücadele etmenin zor olduğunu düşünen Putin, bölge içerisinde kendisine müttefikler aramıştır. Bundan dolayı 2000 yılından itibaren Çeçen yönetimini etkileyen Kadırov ailesi de tartışmalı bir konu olarak kalmıştır.

1. Çeçen Savaşı'nda Çeçenistan Başmüftüsü olan Ahmet Hacı Kadırov'un savaş içerisindeki tutumu hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Ahmet Hacı Kadırov'un oğluyla birlikte Ruslara karşı mücadele ettiği ve "Bir Çeçen en az yüz elli Rus'u öldürsün!" fetvası verdiği Kadırov ailesinin sıklıkla dile getirdiği bir söylem olmuştur.[5] Ancak Çeçen mücahitlerin önemli bir kısmı Ahmet Kadırov'un hiç savaşmadığını, onun Rusya'nın Çeçenistan içerisindeki önemli bir uzantısı olduğunu savunmuştur.

2. Çeçen Savaşı (Eylül 1999-Nisan 2009) sırasında Rusya ile birlikte bağımsızlık yanlısı Çeçenlere karşı savaşan Ahmet Hacı Kadırov, Devlet Başkanı olmasıyla birlikte Çeçenistan'daki siyasi boşluğu (Rusya adına) doldurmuştur. Oğlu Ramazan Kadırov ise 1500 kişiden oluşan paramiliter ordusuyla Çeçen mücahitlere karşı savaşmış ayrıca Rusya adına müzakereleri yürütmüştür.[6] 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin kendisine tehdit olarak gördüğü bölgelerde uluslararası hukuku hiçe sayarak gerçekleştirdiği eylemlerden cesaret alan Moskova yönetimi, bu durumu fırsat bilerek Çeçen topraklarında işbirlikçileriyle beraber kanlı bir savaş yürütmüştür.

2004 Mayıs'ında Grozni'deki stadyumda gerçekleştirilen 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin yıl dönümü kutlamaları sırasında meydana gelen bombalı saldırı da Ahmet Kadırov öldürülmüştür. Saldırıdan saatler sonra Vladimir Putin, Ramazan Kadırov'u yanına alarak devlet televizyonunda açıklamalarda bulunmuştur.[7] Ramazan Kadırov'a devlet madalyasını takdim eden Putin, onu Çeçenistan'ın yeni lideri olarak ilan etmiştir. Ancak 27 yaşında olan Ramazan Kadırov'un Çeçenistan kanunlarına göre devlet başkanı olabilmesi için 30 yaşını doldurması gerekiyordu. Putin bu noktada Çeçenistan İçişleri Bakanı Alu Alkhanov'u Ramazan Kadırov göreve gelene kadar Devlet Başkanlığı yapması konusunda desteklemiş ve görevi bıraktığında da bu isme bürokraside önemli bir mevki vererek ödüllendirmiştir. Ramazan Kadırov ise 2007 yılında göstermelik bir seçimle Çeçenistan Devlet Başkanı olmuştur.[8]

Ramazan Kadırov, Çeçenistan'da kontrolü sağlayabilmek adına farklı yöntemler kullanmıştır. 5 bin kişiden

oluşan ordu ile ülkede bir terör havası yaratırken, insan hakları ihlalleri, muhaliflere uygulanan işkencelerle birlikte bir korku imparatorluğu oluşturmuştur. Sadece Çeçenistan'daki muhalifleri değil yurtdışında bulunan muhaliflerini de istihbarat ağı ile ortadan kaldırmıştır.[9] Putin'in Çeçenlere karşı yürüttüğü politikayı "kirli savaş" olarak tanımlayan Rus gazeteci Anna Politkovskaya, 7 Ekim 2006 yılında evinin asansöründe ölü bulunmuştur. Kadırov, kendisine yöneltilen suçlamaları yalanlamıştır.

Kadırov, kurduğu bu korku imparatorluğunun yanında Çeçen halkının gözünü boyayabilmek amacıyla ilginç çıkışlar gerçekleştirmiştir. Başkan olmasının ardından kadınların kısa etekle gezmesini, başörtüsüz sokağa çıkılmasını ve belli saatlerde alkol satışını yasaklamıştır. Ancak bütün bu yasaklara rağmen Kadırov'un kendisi lükse, eğlenceye düşkünlüğü ile tanınır. Sosyal medya platformlarına düşen içki kadehlerinin önünde 'hayat kadınlarıyla' eğlendiği bir videonun kendisine karşı yapılmış bir komplo, videodakinin ise kendisine çok benzeyen bir oyuncu olduğunu iddia etmiştir.[10]

Putin'in Çeçen politikasında bir de din faktörü ön plana çıkmıştır. Çeçenistan'da Şeyh Şamil'den beri devam eden cihadi anlayış, geçmişten itibaren Rusya'nın desteklediği farklı din adamları ve görüşlerle törpülenmeye çalışılmıştır. Kadırov döneminde ise bu anlayış Moskova'nın desteği ile (sözde) sufilik üzerinden yürütülmüştür. Temmuz 2008 tarihinde Çeçenistan'ın Gudermes kentinde düzenlenen "İslam Dünyasında Sufiliğin Yeri ve Önemi" isimli uluslararası konferansa Rusya ve diğer ülkelerden 200'ün üzerinde din görevlisi katılmıştır. Resmi açıklamalarda konferansın, Libya merkezli bir örgüt tarafından organize edildiği belirtilse de Rus hükümeti tarafından finanse edildiği açık bir şekilde ortadadır. Moskova, Kuzey Kafkasya'daki anti-Rus direnişe ilham veren İslami anlayış yerine, uluslararası sufi liderlerinin desteğini aramıştır. Sufiliğin ana fikri, yaşam boyunca bir Müslümanın etrafında gelişen sosyal olayları çok önemli görmeksizin manevi-ahlaki prensiplerini geliştirmesine dayanır. Bundan dolayı Müslüman olmayan bir millet tarafından yönetilmek de sorun olmaktan çıkmaktadır. Kadırov, Moskova'nın desteği ile birlikte el altından Sufi şeyhlerini fonlayarak ülkede bu anlayışı yaygınlaştırmaya çalışmaktadır.[11]

Bütün bunların yanında Moskova'dan aldığı olağanüstü ekonomik destekle Çeçenistan'ı imar eden Kadırov, halkın gözünde değer kazanmaya çalışmıştır. Şehir merkezine "Grozny City" adıyla 40 katlı gökdelenler inşa ettirilirken, Sultanahmet Camii'nden esinlenerek Rusya'nın en büyük camisi Grozni'de yaptırılmıştır. Bu gösterişli yapılar 2012 yılında gerçekleştirilen Kadırov'un 35. doğum günü kutlamalarında açılmış ve dünya basınında da geniş yer bulmuştur.

Kutlamalardan bir hafta önce kendisine hediye gönderen kamu görevlilerinin görevden alınacağını açıklayarak halkın gözünde yükselmeye çalışan Kadırov, büyük ses getiren bir organizasyon düzenlemiştir. Oscar ödüllü Hollywood yıldızları Kevin Costner, Hillary Swank ve Jean Claude Van Damme gibi isimler kutlamalara katılırken, ünlü kemancı Vanessa Mae de bir konser vermiştir. Daha sonraları gösteriye katılan isimlerin 1 milyon dolar aldığı iddia edilmiştir.[12]

Her biri milyon değerinde olan lüks arabaları ve güvenlik nedeniyle sürekli 50 araçlık konvoyu ile yola çıkan Kadırov'un, lükse olan düşkünlüğü herkes tarafından bilinmektedir. Evinin bahçesinde kaplanların da dâhil olduğu bir hayvanat bahçesi mevcuttur. Bürosunda ise Rusya ve Çeçenistan bayrağının ortasında Ernesto Che Guevara posteri ile neyi temsil ettiği anlaşılamayan bir kişilik görüntüsü vermektedir.

Rusya'nın Kadırov algısı ise olumlu görüşler üzerine temellendirilmiştir. Asırlardır Çeçen topraklarında devam eden direniş bir yana sadece 1. Çeçen Savaşı'nda 5.000 Rus askeri ölmüştür. Rusya'nın yumuşak karnı olarak değerlendirilen Kuzey Kafkasya, 2000'li yıllarla birlikte görece bir istikrar dönemi (Rusya adına) içerisine girmiştir. Hem de bu gelişmeler yerli bir aktör üzerinden yürütülmüştür. Çeçenistan'ın Putin'i olarak adlandırılan Ramazan Kadırov, Moskova'nın hayal edebileceğinden çok daha fazlasını yerine getirmiştir. Özellikle Vladimir Putin'in Rus siyaseti içerisinde gücünü pekiştirmesinde izlediği Çeçen politikası oldukça etkili olmuştur.

Rusya'nın 2015 yılından itibaren Suriye'deki savaşa askeri olarak müdahil olmasının ardından Ramazan Kadırov da bölgeye iki taburdan oluşan Çeçen askerleri göndermiştir. Kadırov, Çeçen askerlerinin Müslüman olduğunu ve bölgede hareket etmelerinin çok daha kolay olduğunu iddia etmiştir. Rusya'nın mücadelesinde her türlü yardıma hazır olduğunu sürekli olarak dile getiren Kadırov, Putin'e olan sadakatini de her fırsatta sunmuştur. Nisan 2016'da görev süresi dolacağı ve devam edip etmeyeceği üzerine gelen sorulara, "Putin ne derse 'emredersiniz' derim, ben Putin'in askeriyim" diyerek kendisini Moskova'ya takdim etmiştir. Ayrıca Çeçenistan'ın Rusya ile birleştirilmesi sürecini tamamladığını da dile getiren Kadırov, ödülünü alarak Eylül 2016'da üçüncü kez Başkan seçilmiştir.

- [1] Cemal Anadol, *Çağımızın Gerçek Kahramanları: ÇEÇENLER*, İstanbul, Kamer Yayınları, 1996, s. 278-287.
- [2] Oktay F. Tanrısever, "Moskova'nın Çeçenistan Çıkmazı ve Çıkış Arayışları", *Avrasya Dosyası*, Cilt 6, Sayı 4, 2001, s. 181-182.
- [3] Rus şehirlerinde gerçekleştirilen bombalı saldırıların büyük kısmının Rus istihbaratı tarafından organize edildiği daha sonradan ortaya çıkmıştır.
- [4] Özcan Özen ve Osman Akınhay, *Çeçenistan: Yok Sayılan Ülke*, İstanbul, Everest Yayınları, 2002, s. 453-460.
- [5] Mustafa Karakuş, "Şeriat, Futbol ve Eğlenceyle Uyutan Diktatör", *NTV*, 17 Nisan 2012.
- [6] Ahmet Sapmaz, "Rusya Federasyonu'nun Terörle Mücadele Stratejisinin Kuzey Kafkasya'nın İstikrarı Üzerine Etkileri", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, Kasım 2013, s. 5-8.
- [7] Saldırıdan çok kısa bir süre sonra Çeçenistan'dan Moskova'ya getirilen Ramazan Kadırov, Putin ile görüşmesinde eşorfrmanlarıyla dikkat çekmiştir.
- [8] Esther Hartbrich, "Çeçenistan'da Oğul Kadırov Dönemi", *DW*, Nisan 2007.
- [9] Son dönemde Türkiye'de muhalif Çeçenlere karşı gerçekleştirilen suikastler de tartışmalı bir konu olarak kalmıştır.
- [10] "Portre: Ramazan Kadırov", *Aljazeera Türk*, 20 Aralık 2013.
- [11] Andrei Smirnov, "Çeçenya'da Selefi-Sufi Mücadelesi", *Ajanska Kafkas*, Temmuz 2008.
- [12] Rusya içerisinde de Putin'in Kafkasya politikası birçok kişi tarafından eleştirilirken, Kadırov gibi despot bir kişiliğe inanılmaz paraların aktarılması sorgulanmaktadır.